

Інна Ховрак

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сучасні процеси реформування місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального поділу в Україні вимагають також і нових підходів до управління регіональним розвитком. Обґрунтовано теоретичне підґрунтя становлення концепції збалансованого регіонального розвитку. У процесі дослідження застосовано системний підхід, теоретичне узагальнення, метод наукової абстракції, логіко-семантичний та графічний метод. Результати дослідження показали, що концепцію збалансованого регіонального розвитку доцільно розглядати через призму семи концепцій та теорій. Так, теорії регіонального розвитку (окремі теорії просторової організації, використання потенціалу регіону та інновацій і знань, а також теорії суспільних змін) допомагають сприймати регіон як цілісну систему, наділену потенціалом для розвитку. Концепція сталого розвитку наголошує на необхідності задоволення потреб сьогодення без шкоди для майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Концепція розумного регіону поєднує розумні управління, економіку, мобільність, середовище, людей та стиль життя. Концепція нового прагматизму нагадує про врахування системи цінностей при управлінні регіоном: "вигідно-законно-неаморально". Відповідно до концепції реконструктивного розвитку доцільно поєднувати інтровертний, інклюзивний та інноваційний розвиток регіону. Теорія зацікавлених сторін вказує на необхідність визначення основних зацікавлених сторін та налагодження комунікації між ними. При цьому біхевіористична теорія наголошує на посиленні ролі людського фактору в регіональному розвитку, що актуалізує дослідження впливу психологічних чинників. У результаті проведене дослідження дозволило визначити збалансований регіональний розвиток як довготривалий процес реконструкції регіону через урахування наявного потенціалу, гармонізацію інтересів зацікавлених сторін та налагодження комунікації, оптимальне співвідношення екологічних, соціальних та економічних цілей, соціальну справедливість, згуртованість та відповідальність, що спричиняє появу регіональної ідентичності. Розуміння сутності та особливостей збалансованого регіонального розвитку має теоретичне та практичне значення, оскільки здатне підвищити ефективність регіонального управління.

Ключові слова: збалансований регіональний розвиток, розвиток регіону, концепція, теорії регіонального розвитку, регіональне управління.

Ефективність управління розвитком регіонів є невід'ємною складовою розвитку країни. Усвідомлення цього факту призвело до рефор-

Ховрак Інна Вікторівна (inna.khovrak.w@gmail.com), канд. екон. наук, доц.; доцент кафедри обліку і фінансів Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. *Сфера наукових інтересів:* збалансований регіональний розвиток, соціальна відповідальність держави, бізнесу та громадян. ORCID 0000-0002-0352-4374

мування місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального поділу в Україні. Так, реформи відбуваються для "створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад"¹. Тобто реформи покликані зменшити диспропорції та вирішити економічні, політичні, екологічні та соціальні проблеми регіонів. Поряд із цим одним із ключових питань дослідження регіонального розвитку є забезпечення збалансованого регіонального розвитку.

Узагальнюючи огляд сучасних теоретичних аспектів збалансованого регіонального розвитку, слід зазначити, що в наукових публікаціях українських учених він розглядається як "сталий", "стійкий", "стабільний", "зрівноважений", "гармонійний" тощо. Українські вчені звикли асоціювати збалансований розвиток зі сталим розвитком. Однак термін "сталий розвиток" є оксимороном, тобто наділена властивістю логічної несумісності, суперечності між його компонентами (Сухенко, 2017, С. 72). Відповідно до академічного тлумачного словника², прикметник "сталий" означає (1) постійний, тобто той, що не змінюється (зберігає той самий склад, розмір, однакову форму, величину і т. ін.); (2) стійкий, тобто той, що не зазнає коливань, не піддається змінам; (3) урівноважений (про вдачу, характер); (4) розрахований на довгий час, призначений для тривалого функціонування, не тимчасовий; (5) незмінний упродовж тривалого часу (про місце проживання, роботу, посаду, заняття і т. ін.); (6) твердий, непохитний, сформований (про погляди, поняття і т. ін.). При цьому іменник "розвиток" означає "процес, у результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого"³. Варто додати, що з часом оксиморонні вислови набувають дедалі більшої популярності, вони набувають поширення у різних галузях людської діяльності (Сухенко, 2017, С. 75). Саме тому переклад терміна "sustainable development" на українську мову як "сталий розвиток" набув значного поширення у науковому світі та практиці управління практично без жодних дискусій.

Однак термін "sustainable development" перекладено по-різному на різні мови. Так, у Польщі це "zrównoważony rozwój", що можна перекласти українською мовою як зрівноважений розвиток, у Франції "développement durable", тобто міцний довготривалий розвиток, в Німеччині "nachhaltige Entwicklung", тобто тривалий розвиток, в Італії "sviluppo sostenibile", тобто розвиток, що вартий підтримки; в Швеції "en stadig utveckling", тобто стійкий розвиток, в Японії "jizoki-tekina kaihatu", тобто тривалий розвиток тощо. Відповідно країни намагались максимально точно відобразити сутність терміна "sustainable

¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні" від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

² Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>

³ Там само.

development" для власного населення. Доцільно врахувати, що корінь прикметника "sustain" з терміна пояснений у Оксфордському словнику (одному з найвідоміших академічних словників англійської мови) та перекладається як зміцнювати або підтримувати, "sustainable" як можливість підтримуватися на певному рівні, а "sustainable development" як економічний розвиток, що проводиться без виснаження природних ресурсів⁴. Тобто варто було б уживати термін "підтримуючий розвиток". Однак, зважаючи на офіційний переклад терміна "sustainable development", в подальшій роботі буде ужито його переклад "сталий розвиток". Такий не дуже вдалий переклад призвів, на думку С. Харічкова (2010, С. 364), до втрати основного сенсу цього поняття – відтворюваності. Варто додати, що "розвиток у принципі не може бути сталим, ... здійснюється "по спіралі", яка в перерізі дає синусоїду" (Черевко, 2010, С. 38), оскільки "розвиток – це процес руху, якому не притаманне поняття сталості" (Вергун, 2014, С. 208). При цьому не варто також ототожнювати термін "sustainable development" зі "збалансованим розвитком".

Метою статті є обґрунтування теоретичного підґрунтя становлення концепції збалансованого регіонального розвитку.

Концепцію збалансованого регіонального розвитку доцільно розглядати через призму таких концепцій та теорій, як теорії регіонального розвитку, концепції сталого розвитку, концепції розумного регіону, концепції нового прагматизму, концепції реконструктивного розвитку, теорії зацікавлених сторін та біхевіористичної теорії. Теоретико-методологічні положення саме цих концепцій та теорій дозволяють зрозуміти сутність та особливості збалансованого розвитку регіону.

У попередніх дослідженнях було систематизовано теорії регіонального розвитку (Ховрак, 2019). Можна стверджувати, що серед всіх теорій регіонального розвитку найбільш повно відображають сутність збалансованого регіонального розвитку окремі теорії просторової організації, використання потенціалу регіону та інновацій і знань, а також теорії суспільних змін (табл. 1). Варто додати, що зазначені теорії знайшли своє відображення не лише в працях закордонних дослідників, а також були розглянуті та деталізовані в працях українських дослідників.

Таблиця 1

Характеристика теорій збалансованого регіонального розвитку

Назва теорій	Основні постулати
Теорія кластерів (Porter, 1990; Porter, Ketels, 2009)	Конкурентна перевага є результатом локалізованого кластеризуючого процесу, який генерує знання та орієнтований на інновації за участю інституції (включаючи уряд), культури, цінностей та історії, а не лише економічних структур
Концепція регіональної самореалізації (Strzelecki, 2011)	Незалежність регіонального розвитку, що базується на внутрішньо-регіональних зв'язках (економічних та політичних) та внутрішньому потенціалі регіонів з урахуванням екологічних та соціокультурних аспектів
Теорія ефективності інститутів місцевого	Органи регіональної влади управляють наявними ресурсами та укладають партнерські угоди з приватним

⁴ Oxford English Dictionary URL: <https://www.lexico.com/en>

Назва теорій	Основні постулати
самоврядування (<i>Blakely, 1994;</i> <i>Eisinger, 1988</i>)	сектором, або з іншими органами влади для створення нових робочих місць та стимулювання економічної активності у регіоні
Теорія регіональних інноваційних систем (<i>Cooke, 1992, 2001</i>)	Визнання домінуючої ролі регіональних інноваційних систем у забезпеченні конкурентоспроможності регіональних економік. Співпраця бізнесу, органів влади, науково-дослідних та навчальних закладів, соціальних партнерів у створенні інновацій
Теорія регіонів, що навчаються (<i>Hassink, 2004;</i> <i>Morgan, 1997</i>)	Розробка регіональної політики з розвитку малого та середнього бізнесу, прозорі відносини, комплексне вирішення проблем та постійне навчання з ефектами зворотного зв'язку. Конкретний зміст політики повинен змінюватися відповідно до економічного профілю та попиту в окремих регіонах. Відкритість розуму
Теорія соціального капіталу (<i>Christoforou, 2017;</i> <i>Hanifan, 1916</i>)	Соціальний капітал є сукупністю зв'язків, соціальних норм та мереж, спільних цінностей та розуміння в суспільстві, які дають змогу індивідам та групам довіряти один одному і таким чином працювати разом, підвищуючи індивідуальне та колективне благополуччя. Соціальний капітал є вирішальним фактором у процесі розвитку регіону поряд із традиційними факторами (природним, фінансовим та людським капіталом)
Теорія соціального відторгнення (<i>Lenoir, 1974;</i> <i>Spear et al., 2001</i>)	Термін "соціально виключені особи" охоплює людей з психічними та фізичними вадами, правопорушників, хворих та людей похилого віку, які потребують допомоги, самотніх батьків, членів проблемних сімей, асоціальних осіб тощо
Теорія мережевого суспільства (<i>Castells, 1996, 2000</i>)	Мережі становлять нову соціальну морфологію суспільства, а розповсюдження логіки мереж істотно модифікує функціонування та результати в процесах виробництва, досвіду, влади та культури

Джерело: систематизовано автором.

Серед різних визначень сталого розвитку визначення Всесвітньої комісії з навколишнього середовища та розвитку є найбільш популярним і часто цитованим визначенням такими організаціями, як Світовий банк, Інститут світових ресурсів, Всесвітній фонд дикої природи, Міжнародний інститут навколишнього середовища та розвитку, Агентствами США, Канади та Швеції з міжнародного розвитку тощо. Відповідно до 27 принципів сталого розвитку⁵, які викладені в "Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища й розвитку" і передбачають закладання основ реалізації загальносвітової політики сталого розвитку, в центрі сталого розвитку знаходиться людина.

Однак концепція сталого розвитку не позбавлена критики. Критики підкреслюють, що сприяння економічному розвитку навряд чи вирішить корінні причини бідності, які пов'язані з транснаціональною політикою конкуренції на глобальних ринках, а також може навіть посилити екологічну кризу завдяки збільшенню світового споживання (*Rees, 2010;*
Washington, 2015). Завдання економічного зростання (максимізації прибутку) робить завдання екологічної цілісності майже неможливим, враховуючи той факт, що економічне процвітання на сьогодні пов'язане з глобальним поширенням нестійкої споживчої культури (*Crist, 2012;*

⁵ The Rio Declaration on Environment and Development. URL: <http://www.unesco.org/>

Kopnina, Blewitt, 2014; Rolston, 2015). Вчені вказують на парадокси і вузькі місця сталого розвитку, наприклад, спробу роз'єднати боротьбу з бідністю і споживання ресурсів (*Kopnina, Cocis, 2017*).

Одночасно риторика сталого розвитку має тенденцію привілейовувати добробут людини над проблемами навколишнього середовища (*Rolston, 2015; Shoreman-Ouimet, Kopnina, 2016*). Таке визначення пріоритетів економічних цілей не тільки підриває базу людських ресурсів у довгостроковій перспективі, але й зводить нанівець шанси на еволюційний розвиток (*Crist, 2012; Cafaro, 2015*). Однак концепція сталого розвитку є певним суспільним ідеалом та дороговказом для створення суспільства, здатного розвиватись у гармонії з природою.

Концепція розумного регіону ("smart region") є новаторським підходом до планування на регіональному рівні, який сприяє розвитку знань на основі постійного вивчення людських ресурсів як інтегративної частини розвитку регіональних ресурсів. Концепція передбачає інвестиції в людський і соціальний капітал, в традиційну (транспортну) та сучасну (ІКТ) комунікаційну інфраструктуру, здатні забезпечити економічне зростання і високий рівень якості життя при одночасному спільному розумному управлінні природними ресурсами (*Caragliu, et al., 2011, P. 70*). У результаті такий регіон використовує сучасні технології, щоб заощадити час і гроші людей, які там живуть (*Kodym, Unucka, 2017*). Це призводить до ефективного та результативного регіонального розвитку, що підтримується відповідними високими технологіями як наслідок безперервного навчання.

Враховуючи напрацювання департаментів Європарламенту, можна виділити три основні групи факторів впливу в регіоні⁶: технологічні (фізична інфраструктура, розумні технології, мобільні технології, віртуальні технології, цифрові мережі), людські (інфраструктура, соціальний капітал), інституційні (управління, політика, положення та директиви) фактори. Виклики, з якими стикаються регіони, швидко змінюються. Вони не тільки стають складнішими, але й є специфічними для кожного регіону. Однак використання технологій допомагає у створенні ефективних та інтуїтивних регіонів, а інтегрована транспортна та комунікаційна мережа економить час, енергію та гроші. Внаслідок оновлення регіонів покращується якість життя.

Концепція збалансованого регіонального розвитку має будуватись також на засадах нового прагматизму, який трактується як свідомо економічна, соціальна й етична дія, що дає підстави вважати його достатньо цілісною системою (*Геєць, 2017. С. 5*). Ідеологія нового прагматизму дозволяє "долати, з одного боку, такий істотний недолік держкапіталізму, як "необов'язково вигідно", а з другого – такий недолік неолібералізму, як "може бути аморально".

Відповідно, новий прагматизм визнає важливість орієнтації на зниження конфліктогенності та пошук компромісів між приватними і суспільними інтересами; гармонізацію між старими і новими потребами; єдність у різноманітті; децентралізацію; повагу до національного

⁶ Mapping Smart Cities in the EU. URL: <http://www.europarl.europa.eu/>

суверенітету; обов'язковість міжнародних консультацій; присутність неурядових організацій. При цьому важливим є врахування системи "цінностей, що сприяють глобалізації участі, соціальної згуртованості та збалансованості розвитку" (Геєць, 2017. С. 9).

Особливої уваги заслуговує й концепція реконструктивного розвитку, що передбачає єдність "інтровертного, інклюзивного та інноваційного розвитку, спрямованого на вирішення внутрішніх проблем країни через корінну перебудову структури економіки, зміну її несучих конструкцій і розгортання внутрішніх потенцій у рефлексивній взаємодії із зовнішнім середовищем для забезпечення добробуту громадян та соціальної справедливості" (Гриценко, 2016. С. 5). Інтровертність означає направленість на вирішення внутрішніх проблем регіону з урахуванням його особливостей. У свою чергу поняття інклюзивного розвитку означає надання можливості включити і розкрити внутрішній потенціал усіх елементів та суб'єктів регіону, забезпечивши його збалансованість (Гриценко, 2016. С. 16). При цьому інноваційність відображає необхідність використання новітніх досягнень і принципів. Реконструкція має як спільні, так і відмінні риси зі спорідненими поняттями: трансформація, модернізація, удосконалення тощо (табл. 2).

Відповідно до методології концепції реконструктивного розвитку, значна увага приділяється справедливості як у ставленні індивіда до суспільства, так і суспільства до індивіда. Основним критерієм справедливості вважається "не абстрактна рівність, а рівність, яка відповідає сутності явища" (Гриценко, 2016. С. 9), тобто справедливим регіональним розвитком є "такий, який забезпечує рівноважний (збалансований), а тому і усталений розвиток усіх складових" (Гриценко, 2016. С. 9). Таким чином, справедливість "відображає рівень соціального порядку, що має мінімальну ентропію" (Яременко, 2016. С. 21). Відповідно до такого підходу, у разі невідповідності очікувань суб'єктів регіону реаліям регіонального розвитку виникають різні прояви ентропії, а саме: посилення схильності до опортуністичної діяльності, зниження рівня довіри, відмова від співпраці та кооперації тощо. Загалом справедливість відображає такий ступінь суспільного порядку, за яким відбувається оптимальне використання доступних у регіоні ресурсів для відтворення та розвитку власної ідентичності.

Таблиця 2

Спільні та відмінні ознаки реконструкції зі спорідненими поняттями: трансформація, модернізація, удосконалення

Ознаки	Трансформація	Модернізація	Удосконалення	Реконструкція
Спільні	Основна риса – зміни			
Відмінні	перетворення структур, форм і способів, зміна цільової спрямованості діяльності, перехід через проміжні ланки	оновлення існуючого, стосується зовнішніх форм, а не внутрішнього змісту того, що оновлюється	свідома діяльність, спрямована на підвищення якості об'єкта удосконалення	якісна перебудова несучих конструкцій економіки, корінна зміна її структури

Джерело: складено автором на основі (Гриценко, 2016. С. 6–8).

Саме ідея справедливості є ключовою у забезпеченні збалансованого регіонального розвитку. Так, у доповіді Світового банку "Справедливість і розвиток" термін "справедливість" розкрито за допомогою таких двох принципів⁷: (1) принцип рівних можливостей: досягнення економічних, соціальних та політичних успіхів має бути результатом зусиль і талантів, а не визначатись статтю, расою, місцем народження, сімейним походженням тощо; (2) принцип уникнення абсолютної знедоленості: захист і підтримка осіб, що перебувають за межею бідності.

Крім того, підходи, спрямовані на скорочення соціальної несправедливості в ЄС, сфокусовані на питаннях зайнятості і розвитку ринків праці, соціальних інвестиціях та соціальному партнерстві. Однак наявна низка ризиків і загроз, "пов'язаних із посиленням тенденцій дезінтеграції і соціально-економічної дивергенції країн ЄС, неконтрольованої імміграції, триваючою деформацією європейської соціальної моделі, а також посиленням тенденцій прекаризації європейського суспільства" (Бурлай, 2016. С. 62–63). Ситуація, що склалась, вимагає подальшого вдосконалення політики зміцнення соціальної справедливості.

Теорія зацікавлених сторін є теорією організаційного менеджменту та етики (Phillips, et al., 2003), яка відображає управління, засноване на моральному ставленні до зацікавлених сторін (Harrison, et al., P. 860), а також допомагає узгодити цілі різноманітних зацікавлених сторін (Campbell, 2007; Hoffman, 2001; Jamali, Neville, 2011). Однак варто ідентифікувати зацікавлені сторони за допомогою трьох ключових ознак (потужності, легітимності та актуальності), оскільки вони мають динамічний характер (наприклад, деякі зацікавлені сторони можуть отримати / втратити владу, отримати / втратити легітимність, або мати більшу / меншу актуальність) (Mitchell, et al., 1997). Завдяки співпраці з різними зацікавленими сторонами та гармонізації їх інтересів, компанії здатні зміцнити свої корпоративно-громадські відносини, посилити свої конкурентні переваги і виконати свої зобов'язання перед іншими членами суспільства (Parmar, et al., 2010).

Кожний регіон має різноманітні групи зацікавлених сторін, які варто визнавати та поважати їх інтереси. Тому урядові організації зобов'язані знати та поважати інтереси своїх зацікавлених сторін (Denhardt, 2007), а для їх залучення у процеси розвитку регіону можна використовувати різні підходи (Hendry, 2001): помірний (ставлення до зацікавлених сторін з повагою), проміжний (включення деяких зацікавлених сторін в управління) та вимогливий (участь усіх зацікавлених сторін у процесах прийняття рішень).

Теорія зацікавлених сторін також сприяє процвітанню людини, оскільки позитивні відносини між зацікавленими сторонами сприяють розвитку евідемонії людей та суспільства (Godfrey, Lewis, 2018). При цьому соціальні механізми повинні сприяти спілкуванню та обміну між групами завдяки веденню переговорів про незліченну кількість угод, де моральні бачення перетинаються і можуть бути у конфлікті. Досягнення

⁷ World Development Report 2006: Equity and Development. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/>

процвітання та розвитку регіону можливе за наявності та поєднання п'яти елементів (Seligman, 2011): позитивні емоції (задоволення, стан миру, добробуту чи легкості); залученість (перебуваючи в стані потоку, людина відчуває себе поглиненою діяльністю, спрямованою на регіональний розвиток); відносини (фокусування на стосунках та їх ролі у житті людини призводить до евдемонії та виходу за рамки егоїстичного гедонізму); значення (процес пошуку особистого сенсу та досягнення цієї мети); досягнення (для процвітання та здобуття досконалості необхідні зростання, накопичення нових навичок та знань, досягнення цілей).

Відповідно до біхевіористичної теорії, на поведінку осіб, що забезпечують збалансований розвиток регіону, впливають три групи факторів (Лелюк, 2015. С. 198–199): (1) природні властивості та індивідуально-психологічні особливості; (2) система мотивів, сформована з сукупності потреб та інтересів; (3) система внутрішнього керування особи, що відображає її власні уявлення стосовно себе, своїх інтересів, схильностей, орієнтацій. Таким чином, варто враховувати можливий вплив психологічних факторів на періодичні кризи та прийняття управлінських рішень під впливом емоцій.

У контексті розроблення регіональної політики часто застосовують такі терміни біхевіористичної теорії, як "імпульс" та "лібертаріанський патерналізм" (Thaler, Sunstein, 2008). Під терміном "імпульс" слід розуміти спонукання людини до дій третьою стороною. Прикладом такого впливу є проектування середовища, в якому здійснюється вибір, і варіантів, з яких можна вибирати, таким чином, щоб стимулювати до вибору конкретного варіанта. Лібертаріанський патерналізм також безпосередньо пов'язаний з імпульсом. Термін використовується у створенні регіональної політики через визначення варіанта за замовчуванням як основного вибору з наданням додаткових варіантів на вибір. Водночас бажання відмовитися від варіанта за замовчуванням вимагає написання письмового прохання про відмову від вказаного варіанта (Marek, Polowczyk, 2018. С. 375).

Одночасно принцип раціонального регіонального управління зводиться до праксеологічного підходу, згідно з яким рішення повинні призводити до максимізації ефектів на передбачуваному рівні витрат, або до мінімізації витрат на реалізацію передбачуваних ефектів (Mączyńska, 2018, P. 254). Через бар'єри раціональності, когнітивні обмеження, тиск соціальних уподобань (наприклад, тиск бажаної моделі споживання) та недоліки самоконтролю такий підхід не часто застосовується на практиці, поступаючись місцем іншим критеріям, стимулам та мотиваціям. Тому необхідно створити таку архітектуру вибору регіональних рішень, щоб цей вибір мав риси раціональності. Відповідно до постулатів поведінкової економіки, таку архітектуру можна створити при поєднанні правових норм із певною дозою лібертаріанського патерналізму, тобто створення умов раціонального вибору, схильності до раціональних рішень та протидії шкідливим рішенням (Mączyńska, 2018, P. 265). Однак, формуючи таку архітектуру, слід подбати про забезпечення належної симетрії в правах та обов'язках різних груп зацікавлених осіб.

Критика припущень щодо раціональності поведінки людей відкриває дискусію про вплив емоцій на рішення. Введення раціональності в механізми, де переважають емоції, може бути правильним напрямом для підвищення кваліфікації керівників (Mruk, 2018. Р. 14). Однак освоєння способів більшого контролю над прийняттям рішень – це повільний процес. Ефективність у прийнятті рішення може залежати від багатьох причин. Так, зосередження уваги на одному елементі (завданні) може призвести до того, що інші змінні не будуть помічені. Навіть спосіб подання інформації впливає на її отримання та інтерпретацію.

Отже, проведене дослідження демонструє тісний зв'язок концепції збалансованого регіонального розвитку з низкою концепцій та теорій, наведених на рисунку.

Рисунок. Теоретичні засади формування концепції збалансованого регіонального розвитку

Джерело: розроблено автором.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє визначити збалансований регіональний розвиток, що розглядається як довготривалий процес реконструкції регіону через урахування наявного потенціалу, гармонізацію інтересів зацікавлених сторін та налагодження комунікації, оптимальне співвідношення екологічних, соціальних та економічних цілей, соціальну справедливість, згуртованість та відповідальність, що призводить до появи регіональної ідентичності. При цьому налагодження збалансова-

ного розвитку регіону повинно займати ключове місце у системі нової регіональної політики. Однак за сучасних умов ринкових та адміністративних перетворень додаткового аналізу потребує питання розробки інструментарію забезпечення збалансованого регіонального розвитку.

Література

1. Бурлай, Т. (2016). Сучасна політика Євросоюзу в контексті соціальної справедливості. *Економічна теорія*. № 4. С. 51–64. doi: <https://doi.org/10.15407/etet2016.04.051>
2. Вергун, А.М., Тарасенко, І.О. (2014). Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації. *Вісник КНУТД*. № 2. С. 207–218.
3. Геєць, В. (2017). Новий прагматизм – інструмент досягнення кращого майбутнього. *Економічна теорія*. № 1. С. 5–24.
4. Гриценко, А. (2016). Реконструктивний економічний розвиток: зміст, основні напрями і вектор соціальної справедливості. *Економічна теорія*. № 4. С. 5–18.
5. Лелюк, С.В. (2015). Фінансова безпека економічних систем: системно-біхевіористичний підхід. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія "Економіка"*. Випуск 1 (45). Т. 1. С. 197–200.
6. Сухенко, В.Г. (2017). Мовна картина світу українців крізь призму оксиморона. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Vol. (34). Issue 124. С. 72–75.
7. Ховрак, І.В. (2019). Еволюція парадигмату регіонального розвитку. *Modern Economics*. № 13. С. 246–252.
8. Черевко, Г., Черевко, І. (2010). Зрівноважений розвиток сільських територій. *Аграрна економіка*. Т. 3. № 1–2. С. 36–40.
9. Яременко, О. (2016). Суперечлива єдність економічної ефективності і соціальної справедливості як чинник функціонування та еволюції економічних систем. *Економічна теорія*. № 4. С. 19–32. doi: <https://doi.org/10.15407/etet2016.04.019>
10. Blakely, E. (1994). *Planning Local Economic Development: Theory and Practice*. Newbury Park, CA: Sage. 343 p.
11. Cafaro, P. (2015). Three Ways to Think about the Sixth Mass Extinction. *Biological Conservation*. № 192. P. 387–393. doi: <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2015.10.017>
12. Campbell, J. (2007). Why would Corporations Behave in Socially Responsible Ways: An Institutional Theory of Corporate Social Responsibility. *Academy of Management Review*. № 32. P. 946–967. doi: <https://doi.org/10.5465/amr.2007.25275684>
13. Caragliu, A., Del Bo C., Nijkamp P. (2011). Smart Cities in Europe. *Journal of Urban Technology*. № 18 (2). P. 65–82. doi: <https://doi.org/10.1080/10630732.2011.601117>
14. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol. I. Malden, MA; Oxford, UK: Blackwell. 597 p.
15. Castells, M. (2000). Toward a Sociology of the Network Society. *Contemporary Sociology*. Vol. 29. No. 5. P. 693–699. doi: <https://doi.org/10.2307/2655234>
16. Christoforou, A. (2017) *Social Capital: Intuition, Precept, Concept and Theory. Social Capital and Local Development*. London: Palgrave Macmillan. P. 23–41. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-54277-5_2
17. Cooke, P. (1992). Regional Innovation Systems: Competitive Regulation in the New Europe, *Geoforum*, № 23. P. 365–382. doi: [https://doi.org/10.1016/0016-7185\(92\)90048-9](https://doi.org/10.1016/0016-7185(92)90048-9)
18. Cooke, P. (2001). *Strategy for Regional Innovation Systems: Learning Transfer and applications*. Cardiff: Centre for Advanced Studies Cardiff University. 25 p.
19. Crist, E. (2012). *Abundant Earth and Population. Life on the Brink: Environmentalists Confront Overpopulation*. Athens, GA: University of Georgia Press. P. 141–153.
20. Denhardt, R.B., Denhardt, J.V. (2002). The New Public Service: Serving Rather than Steering. *Public Administration Review*. Vol. 60, Is. 6. P. 549–559. doi: <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00117>
21. Eisinger, P.K. (1988). *The Rise of the Entrepreneurial State*. Madison: University of Wisconsin Press. 376 p.

22. Godfrey, P. C., Lewis, B. W. (2018). Pragmatism and Pluralism: A Moral Foundation for Stakeholder Theory in the 21st Century. All Faculty Publications. 2073. URL: <https://scholarsarchive.byu.edu/facpub/2073>
23. Hanifan, L. J. (1916). The Rural School Community Centre. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. № 67. P. 130–138.
24. Harrison, J., Freeman, R., Cavalcanti S6 de Abreu, M. (2015). Stakeholder Theory As an Ethical Approach to Effective Management: Applying the Theory to Multiple Contexts. *Review of Business Management*. № 17 (55). P. 858–869. doi: <https://doi.org/10.7819/rbgn.v17i55.2647>
25. Hassink, R. (2004). The Learning Region: A Policy Concept to Unlock Regional Economies from Path Dependency? Regionalization of Innovation Policy: Options and Experiences. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/>
26. Hendry, J. (2001). Missing the Target: Normative Stakeholder Theory and the Corporate Governance Debate. *Business Ethics Quarterly*. № 11. P. 159–176. doi: <https://doi.org/10.2307/3857875>
27. Hoffman, A. J. (2001). Linking Organizational and Field-Level Analyses: The Diffusion of Corporate Environmental Practice. *Organization & Environment*. № 14 (2). P. 133–156. doi: <https://doi.org/10.1177/1086026601142001>
28. Jamali, D., Neville, B. (2011). Convergence Versus Divergence of CSR in Developing Countries: An Embedded Multi-Layered Institutional Lens. *Journal of Business Ethics*. № 102. P. 599–621. doi: <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0830-0>
29. Kodym, O., Unucka, J. (2017). Smart Life in Smart Region. MMS Conference. URL: <https://eudl.eu/pdf/10.4108/eai.22-11-2017.2274120>
30. Kopnina, H., Blewitt, J. (2014). Sustainable Business: Key Issues. New York: Routledge. 294 c.
31. Kopnina, H., Cocis, A. (2017). Environmental Education: Reflecting on Application of Environmental Attitudes Measuring Scale in Higher Education Students. *Education Sciences*. № 7. 69. doi: <https://doi.org/10.3390/educsci7030069>
32. Lenoir, R. (1974). Les exclus: Un Francais sur Dix. Paris: Editions de Seuil. 175 p.
33. Marek, E. M., Polowczyk, J. (2018). Wpływ Richarda H. Thalera na rozwój ekonomii behawioralnej. *Intercathedra*. № 4 (37). P. 369–378.
34. Mączyńska, E. (2018). Chwilywkowe pożyczki pieniądze w kontekście ekonomii behawioralnej i regulacyjnych funkcji państwa. Rynek firm pożyczkowych w Polsce: Teoria i praktyka. Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. 241–267 p.
35. Morgan, K. (1997). The Learning Region: Institutions, Innovation and Regional Renewal. *Regional Studies*. № 31. P. 491–503. doi: <https://doi.org/10.1080/00343409750132289>
36. Mitchell, R. K., Agle, B. R., Wood, D. J. (1997). Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts. *Academy of Management Review*. № 22. P. 853–886. doi: <https://doi.org/10.5465/amr.1997.9711022105>
37. Parmar, B. L., et al. (2010). Stakeholder Theory: The State of the Art. Cambridge, MA: Cambridge University Press. 61 p.
38. Phillips, R., Freeman, R. E., Wicks, A. C. (2003). What Stakeholder Theory is not. *Business Ethics Quarterly*. № 13 (4). P. 479–502. doi: <https://doi.org/10.5840/beq200313434>
39. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*. № 68 (2). P. 73–93.
40. Porter, M., Ketels, C. (2009). Clusters and Industrial Districts: Common Roots, Different Perspectives. A Handbook of Industrial Districts. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. doi: <https://doi.org/10.4337/9781781007808.00024>
41. Rees, W. (2010). What's Blocking Sustainability? Human Nature, Cognition, and Denial. *Sustainability: Science, Practice, and Policy*. № 6 (2). P. 13–25. doi: <https://doi.org/10.1080/15487733.2010.11908046>
42. Rolston, H. (2015). Environmental Ethics for Tomorrow: Sustaining the Biosphere. Sustainability: Key issues. New York: Routledge. P. 347–358.
43. Seligman, M. (2011). Flourish: a Visionary New Understanding of Happiness and Wellbeing. New York: Free Press. 141 p.
44. Shoreman-Ouimet, E., Kopnina, H. (2016). Conservation and Culture: Beyond Anthropocentrism. New York: Routledge. 255 p. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315858630>

45. Spear, R., et al. (2001). Tackling Social Exclusion in Europe. The Contribution of the Social Economy, Aldershot: Ashgate. URL: <http://w3.uqo.ca/>
46. Strzelecki, Z. (2011). Gospodarka regionalna i lokalna w Polsce. Czynniki i bariery rozwojowe. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH. S. 36–42.
47. Thaler, R. H., Sunstein, C. R. (2008). Nudge. Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness. New Haven & London: Yale University Press. 304 p.
48. Washington, H. (2015). Demystifying Sustainability: Towards Real Solutions. New York: Routledge. 222 p.

Надходження до редакції 26.09.2019 р.

THEORETICAL BASIS OF THE GERMINATION OF THE CONCEPT OF BALANCED REGIONAL DEVELOPMENT

Inna Khovrak

Author affiliation : Ph.D. in Economics, Associate Professor, Department of Accounting and Finance, Kremenchuk Mykhaylo Ostrogradskyi National University. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0352-4374>
Email: inna.khovrak.w@gmail.com

The current reforming of local self-government, territorial organization of authorities and administrative-territorial division in Ukraine require new approaches to managing regional development. Therefore, the purpose of the article is to substantiate the theoretical aspects of the concept of balanced regional development. In the study, the author applies systematic approach, theoretical generalization, method of scientific abstraction, logical-semantic method and graphical method.

The results of the study show that the concept of balanced regional development should be considered through the prism of seven concepts and theories. Thus, regional development theories (individual theories of spatial organization, utilization of the region's potential and innovation and knowledge, as well as theories of social change) help to perceive the region as a coherent system with the potential for development. The concept of sustainable development emphasizes the importance of meeting the needs of today without sacrificing the needs of future generations. The concept of a smart region combines smart governance, economy, mobility, environment, people and lifestyle. The concept of new pragmatism is reminiscent of taking into account, in governing a region, the system of values "profitably, lawfully, non-immorally". In accordance with the concept of reconstructive development, it is advisable to combine the introverted, inclusive and innovative development of the region. Stakeholder theory points to the need to identify the main stakeholders and establish communication between them. At the same time, behavioral theory emphasizes the strengthening of the role of the human factor in regional development, which actualizes the study of the influence of psychological factors.

As a result, the study identified balanced regional development as a long-term process of regional reconstruction with due regard to the existing potential, harmonizing stakeholder interests and establishing communication, optimal balance of environmental, social and economic goals, social justice, cohesion and responsibility.

Understanding the nature and features of balanced regional development is theoretically and practically important as it is capable of enhancing the effectiveness of regional governance.

Keywords: balanced regional development, regional development, concept, theories of regional development, regional governance.

JEL: R11, R58, A13.

References

1. Blakely, E. (1994). Planning Local Economic Development: Theory and Practice. Newbury Park, CA: Sage.
2. Burlai, T. (2016). Modern policy of the European Union in the context of social justice. *Ekon. teor. – Economic theory*, 4, 51-64 doi: <https://doi.org/10.15407/etet2016.04.051> [in Ukrainian].

3. Cafaro, P. (2015). Three ways to think about the sixth mass extinction. *Biological Conservation*, 192, 387-393. doi: <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2015.10.017>
4. Campbell, J. (2007). Why would corporations behave in socially responsible ways: An institutional theory of corporate social responsibility. *Academy of Management Review*, 32, 946-967. doi: <https://doi.org/10.5465/amr.2007.25275684>
5. Caragliu, A., Del Bo C., Nijkamp P. (2011). Smart Cities in Europe. *Journal of Urban Technology*, 18 (2), 65-82. doi: <https://doi.org/10.1080/10630732.2011.601117>
6. Castells, M. (1996). The Rise of the Network Society. *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol. I. Malden, MA; Oxford, UK: Blackwell.
7. Castells, M. (2000). Toward a Sociology of the Network Society. *Contemporary Sociology*, 29: 5, 693-699. doi: <https://doi.org/10.2307/2655234>
8. Cherevko, H. Cherevko, I. (2010). Balanced development of rural areas. *Ahrana ekonomika – Agrarian economy*, 3 (1-2), 36-40 [in Ukrainian].
9. Christoforou, A. (2017) Social Capital: Intuition, Precept, Concept and Theory. Social Capital and Local Development. London: Palgrave Macmillan. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-54277-5_2
10. Cooke, P. (1992) Regional innovation systems: competitive regulation in the new Europe. *Geoforum*, 23, 365-382. doi: [https://doi.org/10.1016/0016-7185\(92\)90048-9](https://doi.org/10.1016/0016-7185(92)90048-9)
11. Cooke, P. (2001). Strategy for regional innovation systems: Learning transfer and applications. Cardiff: Centre for Advanced Studies Cardiff University.
12. Crist, E. (2012). Abundant Earth and Population. Life on the Brink: Environmentalists confront Overpopulation. Athens, GA: University of Georgia Press.
13. Denhardt, R.B., Denhardt, J.V. (2002). The New Public Service: Serving Rather than Steering. *Public Administration Review*, 60: 6, 549-559. doi: <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00117>
14. Eisinger, P.K. (1988). The Rise of the Entrepreneurial State. Madison: University of Wisconsin Press.
15. Godfrey, P. C., Lewis, B. W. (2018). Pragmatism and pluralism: A moral foundation for stakeholder theory in the 21st century. All Faculty Publications. 2073. Retrieved from <https://scholarsarchive.byu.edu/facpub/2073>
16. Hanifan, L.J. (1916). The rural school community centre. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67, 130-138.
17. Harrison, J., Freeman, R., Cavalcanti Sá de Abreu, M. (2015). Stakeholder Theory As an Ethical Approach to Effective Management: applying the theory to multiple contexts. *Review of Business Management*, 17 (55), 858-869. doi: <https://doi.org/10.7819/rbgn.v17i55.2647>
18. Hassink, R. (2004). The Learning Region: A Policy Concept to Unlock Regional Economies from Path Dependency? Regionalization of Innovation Policy: Options and Experiences. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/>
19. Heyets, V. (2017). New pragmatism as an instrument to achieve a better future. *Ekon. teor. – Economic theory*, 1, 5-24. doi: <https://doi.org/10.15407/etet2017.01.005> [in Ukrainian].
20. Hendry, J. (2001). Missing the target: Normative stakeholder theory and the corporate governance debate. *Business Ethics Quarterly*, 11, 159-176. doi: <https://doi.org/10.2307/3857875>
21. Hoffman, A. J. (2001). Linking organizational and field-level analyses: The diffusion of corporate environmental practice. *Organization & Environment*, 14 (2), 133-156. doi: <https://doi.org/10.1177/1086026601142001>
22. Hrytsenko, A. (2016). Reconstructive economic development: contents, guidelines and the vector of social justice. *Ekon. teor. – Economic theory*, 4, 5-18. doi: <https://doi.org/10.15407/etet2016.04.005> [in Ukrainian].
23. Jamali, D., Neville, B. (2011). Convergence versus divergence of CSR in developing countries: An embedded multi-layered institutional lens. *Journal of Business Ethics*, 102, 599-621. doi: <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0830-0>
24. Khovrak, I. V. (2019). Evolution of the paradigm of regional development. *Modern Economics*. 13, 246-252 [in Ukrainian].

25. Kodym, O., Unucka, J. (2017). Smart Life in Smart Region. MMS conference. Retrieved from <https://eudl.eu/pdf/10.4108/eai.22-11-2017.2274120>
26. Kopnina, H., Blewitt, J. (2014). Sustainable Business: Key issues. New York: Routledge.
27. Kopnina, H., Cocis, A. (2017). Environmental Education: Reflecting on Application of Environmental Attitudes Measuring Scale in Higher Education Students. *Education Sciences*, 7, 69. doi: <https://doi.org/10.3390/educsci7030069>
28. Leliuk, S.V. (2015). Financial security of economic systems: a system-behavioral approach. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: Seriya "Ekonomika" – Uzhgorod University Scientific Bulletin: Economics Series*, 1 (45/1), 197-200 [in Ukrainian].
29. Lenoir, R. (1974). Les exclus: Un Francais sur Dix. Paris: Editions de Seuil.
30. Marek, E. M., Polowczyk, J. (2018). Wplyw Richarda H. Thaler na rozwój ekonomii behawioralnej. *Intercathedra*. 4 (37), 369-378 [in Polish].
31. Maczyńska, E. (2018). Chwilówkowe pożyczki pieniądze w kontekście ekonomii behawioralnej i regulacyjnych funkcji państwa. Rynek firm pożyczkowych w Polsce: Teoria i praktyka. Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne [in Polish].
32. Morgan, K. (1997). The learning region: institutions, innovation and regional renewal. *Regional Studies*, 31, 491-503. doi: <https://doi.org/10.1080/00343409750132289>
33. Mitchell, R.K., Agle, B.R., Wood, D.J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, 22, 853-886. doi: <https://doi.org/10.5465/amr.1997.9711022105>
34. Parmar, B.L., et al. (2010). Stakeholder theory: The state of the art. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
35. Phillips, R., Freeman, R.E., Wicks, A.C. (2003). What stakeholder theory is not. *Business Ethics Quarterly*, 13 (4), 479-502. doi: <https://doi.org/10.5840/beq200313434>
36. Porter, M.E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*, 68 (2), 73-93.
37. Porter, M., Ketels, C. (2009). Clusters and Industrial Districts: Common Roots, Different Perspectives. A Handbook of Industrial Districts. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. doi: <https://doi.org/10.4337/9781781007808.00024>
38. Rees, W. (2010). What's blocking sustainability? Human nature, cognition, and denial. *Sustainability: Science, Practice, and Policy*, 6 (2), 13-25. doi: <https://doi.org/10.1080/15487733.2010.11908046>
39. Rolston, H. (2015). Environmental Ethics for Tomorrow: Sustaining the Biosphere. Sustainability: Key issues. New York: Routledge.
40. Seligman, M. (2011). Flourish: a visionary new understanding of happiness and wellbeing. New York: Free Press.
41. Shoreman-Ouimet, E., Kopnina, H. (2016). Conservation and Culture: Beyond Anthropocentrism. New York: Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315858630>
42. Spear, R., et al. (2001). Tackling Social Exclusion in Europe. The Contribution of the Social Economy, Aldershot: Ashgate. Retrieved from <http://w3.uqo.ca/>
43. Strzelecki, Z. (2011). Gospodarka regionalna i lokalna w Polsce. Czynniki i bariery rozwojowe. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH [in Polish].
44. Sukhenko, V.H. (2017). The linguistic picture of the world of Ukrainians through the prism of oxymoron. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 124 (34), 72-75 [in Ukrainian].
45. Thaler, R.H., Sunstein, C.R. (2008). Nudge. Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness. New Haven & London: Yale University Press.
46. Verhun, A.M., Tarasenko, I.O. (2014). The concept of sustainable development in the context of globalization. *Visnyk KNUVD – KNUVD Bulletin*, 2, 207-218 [in Ukrainian].
47. Washington, H. (2015). Demystifying Sustainability: Towards Real Solutions. New York: Routledge.
48. Yaremenko, O. (2016). Contradictory unity of economic efficiency and social justice as a factor for economic systems functioning and evolution. *Ekon. teor. – Economic theory*, 4, 19-32 doi: <https://doi.org/10.15407/etet2016.04.019> [in Ukrainian].